

Protocol

Sociale Veiligheid

Auteurs: Kanjer-coördinator & directeur
November 2021

1. Hoe gaan we met elkaar om en waarom?	2
2. Wat doen we preventief en hoe doen we dat?	4
3. Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?	10
4. De rol van leerkrachten, ouders en directie bij grensoverschrijdend gedrag	14
5. Stappenplan grensoverschrijdend gedrag in het kort:	21

1. Hoe gaan we met elkaar om en waarom?

Dit protocol is geformuleerd vanuit de wij-vorm van school en ouders*. Dat betekent dat u als ouders, net als het team op Vlinderbos, dit protocol als voorbeeld kunt gebruiken voor uw communicatie met uw kind, we spreken dan dezelfde taal. Omdat Vlinderbos een Jenaplanschool is geloven wij sterk in de werking van deze driehoek, ouders-kind-school.

*waar ouder staat kan ook verzorger of pleegouder worden gelezen.

Dit document bevat de onderdelen:

- ✓ Doelen
- ✓ De uitgangspunten
- ✓ Wat doen we preventief en hoe doen we dit?
- ✓ Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?

Doelen

Leerlingen voelen zich veilig op school (sociaal, psychisch en fysiek). Leerlingen, leerkrachten, directie, kanjer-/anti-pestcoördinator en ouders weten wat ze kunnen doen ter preventie van onveilige situaties en hoe ze kunnen handelen als het toch onveilig wordt.

De uitgangspunten

School is bedoeld om te leren. Dit kan alleen als leerlingen zich veilig voelen op school. De visie en levenshouding van de Kanjertraining vormen het uitgangspunt van ons veiligheidsbeleid. We hebben een duidelijke visie op hoe we met elkaar omgaan en willen graag samen met ouders en kinderen zorgen voor een veilige school.

We willen te vertrouwen zijn

De meeste mensen willen te vertrouwen zijn. Op die manier willen we gezien, gehoord en begrepen worden. We gaan daarom uit van elkaars goede bedoelingen en kijken met vertrouwen naar elkaar en de kinderen. Ons uitgangspunt is daarbij dat je jezelf mag zijn. Doe je niet anders voor dan wie je werkelijk bent, zoals je bent is het goed en daarmee ben je te vertrouwen.

Wij, leerkrachten en ouders, zijn samen het gezag van het fatsoen ?

We zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de opvoeding van de kinderen. Op Vlinderbos richtten we ons op fundamentele menselijke waarden zoals: liefde, vertrouwen, mededogen, toewijding, verantwoordelijkheid en betrokkenheid in de breedste zin van het woord. Daarom moeten wij, ouders en leerkrachten, duidelijke leiders zijn voor kinderen: Wij vertegenwoordigen het gezag van het fatsoen. We laten ons daarbij niet leiden door negatieve gevoelens zoals angst, onmacht en ergernis. We zorgen voor een veilige sfeer door grensoverschrijdend gedrag op een nette manier zorgvuldig aan te pakken. Daarin werken we samen met elkaar.

(Stichting Kanjertraining Almere – info@kanjertraining.nl)

We geven het goede voorbeeld

De kinderen voelen zich veilig als wij het goede voorbeeld geven:

- ✓ We gaan respectvol met elkaar om.
- ✓ We spreken respectvol over elkaar en de kinderen, ook op sociale media.
- ✓ Indien zich een probleem voordoet of als we ons zorgen maken, dan overleggen we met elkaar. We zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen en die recht doet aan de situatie.

2. Wat doen we preventief en hoe doen we dat?

Inhoud Kanjertraining

We bespreken en oefenen met gedrag door middel van onderstaande materialen (de petten; de witte, de zwart, de rode en de gele pet). Deze zijn van toepassing op de kinderen, maar net zo goed op ons als volwassenen. Omdat kinderen gedrag van ons nadoen, is het van belang dat wij (ouders en het team) het goede voorbeeld geven.

De petten

Om in gesprek te gaan over gedrag maken we vanuit de Kanjertraining gebruik van petjes met vier verschillende kleuren. Wanneer zich een probleem of stressvolle situatie voordoet hebben we een keuze om verschillend te reageren. We maken kinderen bewust van hun gedrag en oefenen met nieuw gedrag. Kinderen kunnen zo leren kiezen voor gedrag dat bij hen past en dat prettig is voor henzelf en de ander.

De witte pet

Wanneer je doet als een kanjer, of als de witte pet, dan doe je als jezelf, je bent te vertrouwen en durft ook anderen te vertrouwen. Je toont respect voor jezelf en de ander. Jezelf zijn betekent ook: vervul de rol die bij je past. Dus moeder: wees moeder. Leerkracht: wees leerkracht. Je bent geen vriend van het kind. En laat het kind ook kind zijn. Als we allemaal als onszelf doen, vanuit vertrouwen, kunnen we toch heel verschillend doen, ook in verschillende situaties.

In combinatie met een andere kleur

Je kunt jezelf zijn in combinatie met de zwarte pet. De zwarte pet staat voor kracht. Dan reageer je op een prettig stoere manier. Je durft ruimte in te nemen. Je vertoont leiderschapsgedrag. Je geeft je grenzen aan. Je maakt plannetjes, toont initiatief. Zolang naast de zwarte pet ook de witte pet van het vertrouwen aanwezig is, is het gedrag prettig voor jezelf en de ander.

Ouders en leerkrachten laten met de wit-zwarte pet positief leiderschap zien. Ze durven grenzen te stellen en duidelijk te zijn vanuit het vertrouwen dat de meeste mensen het goed bedoelen.

De Rode Pet

De rode pet in combinatie met de witte pet staat voor humor. Je maakt grapjes die leuk zijn voor iedereen. Je doet optimistisch, vrolijk, relativerend, luchtig, handelt met levensvreugde. *Voor ouders en leerkrachten* betekent dit dat je humor gebruikt in je opvoeding en speels kunt zijn: je kunt spelen met kinderen en je kunt relativeren. Je toont optimisme en vrolijkheid.

De Gele Pet

Handelen we met de wit-gele pet, dan geven we ruimte aan de ander. We luisteren, zorgen, tonen interesse, zijn rustig en vriendelijk, bescheiden.

Voor ouders en leerkrachten betekent dit dat we betrokkenheid tonen, luisteren naar kinderen en willen weten wat hun behoefte is. We tonen empathie.

Alle kleuren petten hebben hun valkuil wanneer de witte pet van vertrouwen wegvalt. Als we niet meer met vertrouwen naar elkaar of naar onszelf kijken, komen we terecht in wantrouwen. Bij de ene persoon of in de ene situatie uit dit zich in te krachtig gedrag (zwarte pet), bij een ander in te onderdanig angstig gedrag (gele pet) en bij een ander in clownesk meeloopgedrag (rode pet).

In klassen waar het vertrouwen wegvalt, ontstaat dit gedrag. De basis van vertrouwen moet dan weer worden teruggezet. Gelukkig blijken de meeste mensen dit graag te willen: we willen ons liever gedragen met witte pet dan zonder. We zijn 'de weg even kwijtgeraakt'.

In het aanspreken van kinderen gebruiken we pettentaal. Voorbeelden hiervan zijn:

Welke pet heb je nu op?

Hoe kun je de witte pet erbij opzetten?

Ik zie een heleboel witte petten!

Wil je te vertrouwen zijn? Doe dan als de witte pet.

De pettentaal helpt ons om zonder oordeel het kind op zijn gedrag aan te spreken.

Let op: We koppelen nooit een pet aan een kind. De petten gaan over gedrag, en gedrag kun je veranderen. Een kind **doet** als een rode pet op een moment, en **is** de rode pet niet.

In rollenspelen gebruiken we de petten om te oefenen met gedrag.

Smiley poster

Leerlingen

Welk gedrag willen we wel en niet op Vlinderbos? Waar ligt de grens? De smiley poster geeft hier handvatten voor.

Wij willen kinderen leren om rekening met elkaar te houden. Let dus op de gevoelens van de mensen om je heen. Check of de ander zich nog goed voelt bij jouw gedrag.

Meer weten?
Kijk dan op onze website www.kanjertraining.nl
e-mail: info@kanjertraining.nl • telefoon: (036) 548 94 05

Kanjer trainingen

Andersom geldt ook: het is jouw verantwoordelijkheid om aan te geven wanneer je je ergens niet prettig bij voelt. De meeste mensen bedoelen het goed, maar het gaat wel eens mis. Je helpt de ander door je grens aan te geven: "Ik vind het vervelend als je ... doet. Wil je dat anders doen?"

Leerkrachten, ouders en directie

De smileyposter is ook van toepassing op de volwassenen rondom de leerlingen.

Wat mogen wij (school en ouders) van elkaar verwachten?

- ✓ Als we ons zorgen maken om een kind, dan overleggen we respectvol met de kinderen, ouders en de leerkracht/directie. We geven elkaar feedback. Dat betekent dat we op het schoolplein of via internet niet slecht spreken over een ander: we gaan met die ander in gesprek. Kortom: We spreken met respect **over** en **met** elkaar.
- ✓ We zoeken een oplossing die goed is voor het kind, de klasgenoten, de ouders en de school. We hebben alle 3 onze eigen eindverantwoordelijkheid, het is uw kind en onze leerling. Het kind mag ook weten dat regels op school anders kunnen zijn dan thuis, maar we spreken respectvol over deze vormen van omgang.
- ✓ Soms bedoelt de ander iets goed, maar ervaar je het vervelend. We geven dan rustig onze grens, zodat de ander rekening met je kan houden.

Afsprakenposter

Als leidraad voor hoe wij op school met elkaar om willen gaan, gebruiken we de volgende vijf uitgangspunten van de Kanjertraining (zie afbeelding). Op school ziet u deze uitgangspunten op de kanjerafspraken-posters. De kleuren verwijzen naar de petten. Hieronder staan de posters zoals bedoeld voor de kleuters.

Motor en Benzine: alles wat aandacht krijgt, groeit

Leerlingen

Met de Kanjertraining leren we dat alles wat aandacht (benzine) krijgt groeit. Storend of vervelend gedrag (motor) blijft doorgaan wanneer het aandacht en/of status krijgt. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer kinderen mee lachen en erbij staan. We maken kinderen bewust van de benzine die ze (vaak onbedoeld) geven aan gedrag dat niet prettig of storend is. Zo leren kinderen **sociale verantwoordelijkheid** te nemen en ervoor te kiezen om **geen benzine te geven**.

In onveilige klassen bekrachtigen kinderen elkaar in negatief, te stoer gedrag. Pas wanneer kinderen leren om geen benzine meer te geven, als de norm verandert, dan valt er geen winst (status, populariteit) meer te behalen met negatief gedrag.

Leerkracht

De leerkracht probeert in de klas benzine (aandacht) te geven aan positief gedrag. De leerkracht spreekt benzine-gevers aan: "Geef maar geen benzine". Hierdoor krijgt negatief gedrag minder aandacht (benzine) van de leerkracht.

Ouders

Wat kunnen ouders thuis doen?

Bevraag uw kind eens of het benzine geeft in de klas. Soms klagen kinderen thuis over vervelend gedrag van een klasgenoot. Het komt geregeld voor dat kinderen onbedoeld zelf benzine blijken te geven aan dit gedrag. Dit kan door erom te lachen, door ernaar te kijken maar ook door te klagen ("oohhh, stil nou eens, nou, hou nou op..."). Dit houdt onbedoeld het gedrag in stand.

Waar geeft u thuis benzine aan? Lacht u om storend gedrag van uw kind, dan zal uw kind hiermee doorgaan. Spreekt u alleen uw kind aan op negatief gedrag, dan zal uw kind daarmee aandacht vragen. Geef daarom veel complimenten en benoem dus gedrag wat u prettig vindt. Dan zal dat gedrag versterkt worden.

3. Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?

Gedoe hoort erbij en is leerzaam

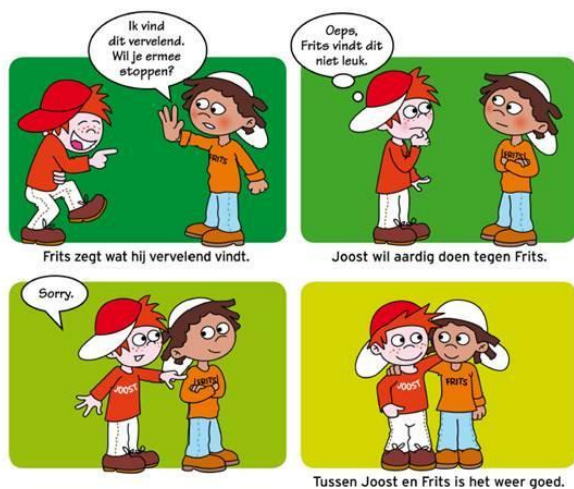
Het is normaal dat kinderen af en toe 'last' hebben van elkaar. Dit gebeurt thuis en op school. Ze willen spelen met hetzelfde speelgoed, ze willen rustig werken terwijl een ander door de klas roept, ze willen met hetzelfde kind spelen maar niet met elkaar. Kortom; er ontstaat gedoe. Dit zijn voor kinderen allemaal leermomenten. In het volwassen leven moeten wij immers ook leren omgaan met onze behoeftes en die van anderen. We zullen onze grenzen en wensen moeten aangeven.

Hoe leren we kinderen om te gaan met gedoe?

Fase 1: kind heeft last van een ander

Vuistregel van de Kanjertraining:

Jij zit in een klas met kinderen die te vertrouwen willen zijn. We leren kinderen om rustig aan te geven dat ze ergens last van hebben en te vragen of de ander wil stoppen.

Soms wordt een incident groter doordat kinderen het gedrag van een ander ervaren als pesten, en vervolgens agressief of klagerig reageren (richting klasgenoten, leerkracht, ouders). Klasgenoten, leerkrachten en ouders kunnen dit onbewust versterken, bijvoorbeeld door agressief gedrag goed te keuren ("mep maar terug"), té veel medelijden te tonen of kwaad te spreken over het andere kind.

Tips voor leerkrachten en ouders:

- ✓ Ga na een conflict of gedoe geen rechter spelen om dader en slachtoffer te identificeren. Richt je op de toekomst: "Willen jullie het oplossen? Hoe zouden jullie dit de volgende keer anders kunnen doen?"
- ✓ Leer kinderen hoe je op een rustige, respectvolle manier zegt dat je last hebt van iemand. De woorden en toon moeten bij het kind zelf passen.
- ✓ Leer kinderen te stoppen met hun gedrag als een ander aangeeft er last van te hebben.

- ✓ Geef hierin zelf het goede voorbeeld. Hoe doet u als u last heeft van iemand in uw gezin, familie, vriendenkring, buurt? Welke gedragsvoorbeelden krijgen kinderen van u?
- ✓ Spreek met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.
- ✓ Bespreek met kinderen het verschil tussen plagen en pesten.
- ✓ Leer kinderen de intenties van anderen te interpreteren. Een kind kan iets als een grapje bedoelen, maar een ander kan het als beledigend opvatten.
- ✓ Leer kinderen om te checken hoe de ander het bedoelde.

Fase 2: het storende gedrag gaat door

Vuistregel van de Kanjertraining: een motor kan niets beginnen, als het geen benzine krijgt. Word dus niet boos, ga niet huilen, ga niet in discussie. Laat de klasgenoot die vervelend doet kletsen en ga samen met een klasgenoot die je vertrouwt (maatje of buddy) iets anders doen. Als jij niet meer op het vervelende gedrag let, houdt het meestal vanzelf op. Gaat het toch door? Dan stap je naar een volwassene die kan helpen (juf, meester, pleinwacht, ouders). Vaak blijft het bij een incident en is er géén sprake van structureel pesten.

Tips voor leerkrachten en ouders:

- ✓ Leer kinderen weg te lopen bij vervelend gedrag en steun te zoeken bij leeftijdsgenoten. Voor sommige kinderen is dit een oefening in zelfbeheersing.
- ✓ Geef hierin zelf het goede voorbeeld. Laat u zich bepalen door negatieve personen in uw leven? Of besteedt u energie aan positieve zaken?
- ✓ Leer kinderen om hulp te vragen bij een volwassene als vervelend gedrag doorgaat. Bespreek het verschil tussen klikken en om hulp vragen.
- ✓ Ook kinderen van wie u het misschien niet verwacht, kunnen doen als een rode of zwarte pet.
- ✓ Vraag kinderen of het de bedoeling was om de ander bang, verdrietig, boos te maken of pijn te doen. Laat kinderen zelf nadenken over een oplossing die goed is voor alle betrokkenen.
- ✓ Problemen tussen kinderen die zich op school voordoen, worden op school opgelost. School betreft, indien nodig, de ouders daarbij.
- ✓ Spreek, ook als zich problemen voordoen, met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.

Fase 3: iemand wordt structureel lastiggevallen vanuit een machtspositie: pesten

Definitie pesten

Wanneer een kind of groepje in een machtsverhouding steeds opnieuw een ander kind blijft lastigvallen (psychisch, verbaal of fysiek) spreken we van pestproblematiek. Bij plagen zijn de kinderen gelijk aan elkaar; er is geen machtsverhouding. De rollen liggen niet vast: de ene keer plaagt de één, de andere keer plaagt de ander. Het gebeurt zonder kwade bijbedoelingen en is daarom vaak leuk, plezierig en grappig.

Pesten kan heel schadelijk zijn en daarom moeten we samen zorgen dat het snel stopt. Hierbij gaat het om duidelijk begrenzen van ongewenst gedrag (van alle partijen) en het herstellen van het vertrouwen. Omdat ieder pestgeval weer anders is, staan hieronder een aantal vuistregels die wij hanteren.

1. Denk aan alle rollen binnen het pesten

- ✓ Wij (het team en de ouders van het kind dat pest) keuren het pestgedrag af en er volgt een consequentie indien het doorgaat. Hierbij wordt pestgedrag omgebogen in positief en betrokken gedrag in de klas.
- ✓ We leren kinderen verantwoordelijkheid te nemen en een positieve rol te spelen voor elkaar. We leren buitenstaanders (klasgenoten) het pestgedrag niet te bekrachtigen. Kinderen leren een goede vriend te zijn van de pester: help je vriend door hem weg te halen uit het pesten en met hem iets anders te gaan doen. Als omstanders / buitenstaanders niet ingrijpen, stemmen ze impliciet in met pesten.
- ✓ Kinderen die gepest worden oefenen om duidelijk hun grens aan te geven, geen benzine te geven, erbij weg te gaan en naar een maatje te gaan. Werkt het niet, dan ga je naar het aanwezige gezag.
- ✓ Klasgenoten hebben allemaal maatjes. We leren kinderen hoe je een goed maatje kan zijn voor iemand die last heeft van een ander. Wees zelf te vertrouwen, geef geen benzine aan pestgedrag en ga samen iets anders doen.

2. Betrek de context

Het betrekken van ouders bij de normvorming en het groepsproces is van groot belang. Dit versterkt het WIJ-gevoel. Kinderen luisteren in de eerste plaats naar hun ouders. Ouders helpen hun kind door met vertrouwen te spreken over klasgenoten, ouders en de school.

- De groepsnorm is van grote invloed op pesten. De groepsnorm moet zijn dat we onze eigen status/populariteit niet versterken op een manier die ten koste gaat van een ander. Deze groepsnorm wordt versterkt door te werken aan het onderling vertrouwen in de groep, zoals beschreven onder Wat doen we preventief en hoe doen we dat? We leggen de focus daarbij op:

- ✓ Wat gaat er goed in de klas?
 - ✓ Wat willen we verbeteren in de klas?
 - ✓ Welke kwaliteiten waarderen we bij elkaar?
 - ✓ Wat wordt ons plan?
 - ✓ Hoe kunnen we elkaar helpen?
- Indien nodig, betrekken wij de wijkagent.

3. We (team en ouders) letten op de manier waarop we dit doen

Onze leidraad:

Wij willen dat iedereen zich veilig voelt op school. Er is daarom geen excuus voor wangedrag.

We delen kinderen niet in daders en slachtoffers.

Pesten is een complex probleem waarbij daders en slachtoffer niet altijd te scheiden zijn en soms een en dezelfde persoon is. Kinderen worden niet in hun kracht gezet door ze te labelen als dader of slachtoffer. De 'dader' wordt dan negatief bekeken (met wantrouwen) en doet dan al snel iets fout in de ogen van anderen. Het 'slachtoffer' wordt dan als zwak bestempeld, en wordt niet aangesproken op zijn of haar (veer-)kracht. Hoe dan wel:

- ✓ We zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen.
- ✓ We blijven met respect spreken over en met elkaar.
- ✓ Wij (ouders en team) geven hierin het goede voorbeeld.

Wij kunnen ook de handvatten en tips gebruiken van fase 1 en 2, zoals hierboven omschreven.

4. De rol van leerkrachten, ouders en directie bij grensoverschrijdend gedrag

Wat is grensoverschrijdend gedrag?

Grensoverschrijdend gedrag kan op verschillende manieren plaatsvinden: verbaal, fysiek, materieel. Het kan bijvoorbeeld gaan om pesten, agressief gedrag, spullen kapot maken of stelen, discriminatie en seksuele toenadering of intimidatie. Het gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn, maar degene die er mee wordt geconfronteerd ervaart het als ongewenst en onaangenaam.

Elke situatie van grensoverschrijdend gedrag staat op zichzelf, is situationeel/contextueel en vraagt een eigen afweging en aanpak. Wat bij het ene kind goed werkt, werkt bij het andere kind averechts. Toch zijn er wel wat vuistregels te creëren.

Een school is een plek om te leren, daar moet het dus veilig zijn. Binnen de school moet de nadruk liggen op vertrouwen, maar dat kan alleen bestaan als er helder en duidelijk gezag is en waar kinderen weten waar de grens ligt.

De smiley poster geeft voor gedrag een duidelijk kader:

Het moet goed zijn voor jou, voor de ander, je ouders en de school.

We willen het vaak wel goed doen, maar het gaat soms wel eens mis.

Fysieke veiligheid in gevaar?

Als een kind of ouder grensoverschrijdend gedrag vertoont, is het eerste wat van belang is: Is de fysieke veiligheid in het geding van de leerkracht, het kind of de omstanders?

Voorbeelden zijn: schaar gooien door de klas, met een mes dreigen, agressie, dreigen met een waakhond loslaten, etc. In dat geval gaan we niet eerst begrijpen en rustig in gesprek, het is dan een kwestie van handelen en grenzen stellen en ouders worden direct gebeld met het verzoek naar school te komen. Er worden op dat moment een aantal stappen in het protocol overgeslagen.

Veiligheid staat voorop

Een optie zou dan kunnen zijn dat de leerkracht met de hele klas de ruimte verlaat. De leerkracht stuurt een andere volwassene naar het kind toe om het kind tegen zichzelf te beschermen. Het heeft altijd de voorkeur om van kinderen af te blijven als leerkracht. Indien er echter geen alternatief is, is het ook de plicht om in te grijpen om gevaar te voorkomen. Dus vechtende kinderen uit elkaar halen nadat je duidelijk hebt gezegd: Uit elkaar nu!

Denk bij schade ook aan herstelrecht. Voorbeelden:

- ✓ Fysiek iets aangedaan: knuffel geven
- ✓ Iets stuk gemaakt: koop een nieuwe
- ✓ Uitgescholden: excuusbrief schrijven
- ✓ Weglopen: tijd inhalen
- ✓ Racisme: werkstuk maken over Tweede Wereldoorlog

Bij fysieke onveiligheid is er altijd een nagesprek met de ouders van de leerling. Daarbij gaan we op zoek naar is hier sprake van onwil of onmacht? In beide gevallen verwachten we echter dat ouders het gedrag ondubbelzinnig afkeuren. Doen ouders dit niet, dan gaat deze leerling naar een andere klas tot de rust, veiligheid en het vertrouwen binnen de klas voldoende is hersteld. Zijn er aanwijzingen dat de leerling het gedrag in die klas ook zal laten zien, dan komen we in een situatie van schorsen c.q. verwijderen binnen de grenzen van de leerplichtwet. Hieronder wordt dit stap voor stap uitgelegd.

Onmacht versus onwil

De Kanjertraining heeft als uitgangspunt dat kinderen zich niet willen misdragen, maar het gaat wel eens mis. Dat is niet erg, daar leren ze van. Toch zijn er soms kinderen die zich wel willen misdragen. We maken dan ook een onderscheid tussen onmacht en onwil in de aanpak van grensoverschrijdend gedrag. In Bijlage 1 Stappenplan Grensoverschrijdend gedrag is stapsgewijs weergegeven hoe te reageren in beide gevallen.

Bij sommige kinderen is het moeilijk uit te maken of er sprake is van onmacht/onvermogen/beperking of onwil. De Kanjertraining is van mening dat hier een 'streng' onderscheid in moet worden gemaakt. Dit onderscheid zit door de hele Kanjertraining heen.

Onmacht

Kinderen die zich misdragen, maar dat niet willen, worden ondersteund en geleerd hoe zij zichzelf kunnen beheersen. Dat vindt plaats in samenwerking met de ouder(s) van deze leerling. Het kan zijn dat een kind het moeilijk heeft met zichzelf of met de omstandigheden waarin het verkeert. Desondanks probeert het kind er iets van te maken. Zo zijn er kinderen met onvermogen zoals autisme, ADHD, moeilijke (gezins-)omstandigheden of andersoortige beperkingen die ondanks hun onvermogen er alles aan doen om zich aanvaardbaar te gedragen. Dat het misgaat is niet erg, het zijn leermomenten.

Wat helpt is:

- ✓ Met ouders en kinderen moet worden besproken dat onvermogen, beperkingen en omstandigheden geen vrijbrief zijn voor wangedrag. Ook dit kind moet leren zich fatsoenlijk te gedragen zodat klasgenoten zich veilig voelen. Wanneer ouders tegen hun kind blijven zeggen dat hij/zij er niks aan kan doen, dan krijgt het kind een vrijbrief om zich te misdragen. De inzet, de motivatie, de urgentie is nodig om het kind ander gedrag te leren.
- ✓ Een groot deel van kinderen met gedragsproblemen (75%) heeft moeite met het begrijpen van taal. Dit wordt vaak over het hoofd gezien. Pas je taalgebruik dus aan.
- ✓ Ouders en leerkrachten geven (op een rustig moment) inzicht in de gevolgen van het gedrag van het kind: "Als je zo doet, gebeurt er dit (kinderen willen niet meer met je omgaan/kinderen worden bang van jou/we kunnen niet werken in de klas, dus je moet uit de klas". Hierdoor raken kinderen gemotiveerd om anders te reageren. Het reguleren van emoties begint bij de motivatie.
- ✓ Ouders en leerkrachten stellen helpende vragen: "Wil jij je zo gedragen? Wil jij dat ik/wij jou zien als...? Hoe ga je het de volgende keer doen? Hoe herstel je de emotionele en/of materiële schade? Kunnen we op deze manier weer verder met elkaar?"
- ✓ We geven duidelijke instructie welk gedrag we wel van het kind willen zien. Dus niet wat niet, maar vooral wat wel.
- ✓ Kind uit omgeving halen, soms juist bij leerkracht houden.
- ✓ Omstanders wegsturen.
- ✓ Kind blijft bij de leerkracht, 1 tot 6 weken, zie toelichting bij interventies op KanVAS
- ✓ Kind voorbereiden op nieuwe situaties voordat de hele klas instructie krijgt.
- ✓ Coaching gerichte benadering: voordoen is nadoen, "je bent de moeite waard maar dit gedrag kan niet", op zoek gaan naar de oorzaken/triggers, alternatieven bedenken en oefenen hoe je anders zou kunnen reageren
- ✓ Leerkracht en ouders vullen de vragenlijst in het Kanjer Volg- en adviessysteem (KanVAS) in. Samen met ouders kunnen we adviezen selecteren die uit het KanVAS komen en een plan van aanpak maken.
- ✓ Individuele kinderen die sociaal vastlopen kunnen met hun ouders een ouder-kind training volgen. Ouders kunnen hiervoor kijken op www.kanjertraining.nl of ze kunnen, indien nodig, worden doorverwezen naar specialistische hulp.

Onwil

Heeft een kind de opvatting dat het zich niet fatsoenlijk wil gedragen en met niemand rekening wil houden, dan reageert de school grensstellend. Ouders worden betrokken bij het feit dat hun kind het verlangen heeft zich te willen misdragen. De

mentaliteit van een kind is immers de verantwoordelijkheid van de ouders. Het is cruciaal nu in het gesprek met de ouders expliciet te vragen:

Keurt u als ouder dit gedrag goed? Wilt u dat uw kind morgen weer zo reageert?

Als ouders reageren vanuit "Nee, maar...", waarin er een opsomming van redenen voor het gedrag komt, zal verwezen worden naar de smiley poster, met de vraag of het de bedoeling is dat hun kind andere kinderen lastig valt. De meeste ouders willen dit niet.

De neiging ontstaat soms om alle omstandigheden rondom het kind te gaan aanpassen (beter toezicht, andere kinderen en de leerkracht moeten anders doen). Wanneer het echter om onwil gaat, kan de omgeving helemaal worden aangepast, maar wil het kind zich nog steeds niet fatsoenlijk gedragen. Vandaar deze bovenstaande vraag aan de ouders: "Keurt u dit gedrag goed?"

Als ouders daarop aangeven dat ze het gedrag afkeuren, dan moeten ouders dat duidelijk tegen hun kind zeggen.

School heeft de steun van ouders nodig om hun kind bij te sturen. In de praktijk blijkt:

- ✓ Kinderen die handelen uit onvermogen zijn goed te corrigeren als hun ouders goed samenwerken met de leerkrachten.
- ✓ Kinderen die handelen uit onvermogen zijn moeilijk te corrigeren als hun ouders dat onvermogen als excuus voor vertoond wangedrag gebruiken.
- ✓ Kinderen die zich willen misdragen zijn snel te corrigeren (omdat er geen onvermogen meespeelt) als ouders op dezelfde lijn zitten als de school.
- ✓ Kinderen die zich willen misdragen zijn niet te corrigeren als ouders het een probleem van school vinden.

"Mijn kind mag slaan."

Wat als ouders een andere opvatting hebben over gedrag dan de school?

Ouders vinden dat hun kind het recht heeft om agressief voor zichzelf op te komen. Het kind mag zich onfatsoenlijk gedragen ten koste van andere kinderen, leerkrachten, ouders of de school. Kortom: het gedrag wordt goedgekeurd door de ouders.

De ouder wordt nu doorverwezen naar de directie. Deze maakt duidelijk:

We hebben alle respect voor de regels die u thuis hanteert, daar bent u immers de baas. Op school hebben wij aanvullende regels, deze bepalen wij.

- ✓ Indien u kiest voor onze school, moet u tegen uw kind zeggen dat hij zich op school aan de schoolregels moet houden.
- ✓ Wilt u ons helpen? Als alle kinderen voor zichzelf opkomen op de manier die u wenst, dan kan ik de veiligheid niet garanderen op school. Dat is mijn taak als directie.
- ✓ Als u niet wilt dat uw kind zich aan de schoolregels houdt, is er geen plek meer op deze school en moet u zoeken naar een school die beter aansluit bij uw wensen.

Tot die tijd wordt er een passende oplossing gezocht die recht doet aan de situatie. Het bestuur moet hierover geïnformeerd worden, zodat school rugdekking heeft.

Bijvoorbeeld:

- ✓ Contract opstellen met duidelijke afspraken
- ✓ Het kind wordt een of twee klassen hoger of lager geplaatst, in een "oefenklas"
- ✓ Het kind is slechts een beperkt aantal uren op school
- ✓ Feedback-oefeningen doen
- ✓ Consequenties bedenken wanneer leerling het leren belemmert, bijv. kind wordt opgehaald door ouders als het zich misdraagt. School is immers een leerinstelling en geen opvang.
- ✓ Kind blijft bij de leerkracht, 1 tot 6 weken, zie toelichting bij interventies op KanVAS
- ✓ Time out; samen met ouder wordt afgesproken dat het kind een bepaalde periode niet op school of in de klas mag zijn. Het bestuur moet hiervan op de hoogte worden gebracht
- ✓ Schorsing binnen de grenzen van de leerplichtwet
- ✓ Plaatsing op een andere school

Protocol schorsing en verwijdering op Vlinderbos:

In een enkel geval gaat het echt mis, dan is er structureel sprake van grensoverschrijdend gedrag en zal de school moeten ingrijpen om dit gedrag van dit kind te stoppen.

Welk gedrag valt onder grensoverschrijdend gedrag?

- Fysiek geweld Slaan, schoppen, spugen, stompen naar iedereen binnen de school.
- Verbaal geweld naar volwassenen Het gebruik van scheldwoorden naar alle volwassenen binnen de school of tijdens schooltijd bv (be)dreigen.
- Weglopen Niet meer luisteren naar de leerkracht en weglopen van de groep.
- Seksuele intimidatie / handelingen richting iedereen. Ongewenst andere aanraken, seksueel getinte opmerkingen maken of verzoeken doen.

- Discriminatie Onderscheid maken op grond van geslacht, huidskleur, ras, geloof of welke grond dan ook.

Procedure bij grensoverschrijdend gedrag:

Een vergissing maken is menselijk, maar wanneer er stelselmatig grenzen van leerlingen en ouders overtreden worden, zijn stappen noodzakelijk.

Aan de start van deze procedure wordt altijd een gesprek gevoerd met ouders, leerkracht en de gedragsspecialist of de intern begeleider en de directeur-bestuurder. In dit gesprek wordt de procedure beschreven en de stappen die ondernomen worden vastgelegd.

Uiteraard is dit maatwerk en verschilt per situatie.

Een kind laat voor het eerst ernstig grensoverschrijdend gedrag zien (fase 1):

1. De leraar stopt dit gedrag, door het ongewenste gedrag concreet te benoemen, te duiden en een heldere en eenduidige instructie te geven. Wanneer de situatie onveilig is voor de leerling of de omgeving, wordt de leerling uit de situatie gehaald. De leraar bepaalt wat de beste plek is op dat moment. Wanneer de leerling niet weggaat, zal de rest van de groep uit de situatie gehaald worden. Wij pakken kinderen niet vast, tenzij een leerling een gevaar is voor anderen of zichzelf.
2. Er wordt met de leerling besproken hoe hij/zij het gedrag kan "goed maken". Samen met de leraar wordt besloten wat passend is in deze situatie.
3. De leerling krijgt een waarschuwing (gele kaart) en moet 15 minuten nablijven. De leerling blijft na bij de leraar en maakt werk. Dit kan werk zijn dat de leerling heeft gemist door het incident.
4. De leraar informeert en bespreekt -zo spoedig mogelijk maar wel op dezelfde dag het ongewenste gedrag met ouders / verzorgers en legt uit hoe één en ander afgehandeld is. Ouders worden geïnformeerd over eventuele consequenties die er zijn. De leraar registreert het voorval in een notitie in Parnassys.
5. Wanneer blijkt dat het kind, na verschillende pogingen, niet kan praten over het gebeurde, geven we het kind de ruimte om de emotie te laten zakken. Indien het niet lukt om in gesprek te gaan met de leraar, directie of intern begeleider, zal het kind opgehaald moeten worden door de ouders en blijft het de rest van de dag thuis. In overleg met de directie of intern begeleider zal er een gesprek plaatsvinden aan het eind van die dag of aan het begin van de volgende dag met ouders en kind.
6. Indien er sprake is van een eerste keer ernstig grensoverschrijdend gedrag, dan worden de directie en IB-er geïnformeerd. De directie kan besluiten om tijdens deze procedure stappen over te slaan en het proces te versnellen.

Tweede keer grensoverschrijdend gedrag (fase 2):

7. Wanneer de leerling in een periode van een maand 3 keer uit de groep is geweest, volgt er opnieuw een gesprek met ouders, leerling, leerkracht, directie/ IB of gedragspecialist. Hier worden de volgende stappen besproken.

Derde keer grensoverschrijdend gedrag (fase 3):

8. De leerling krijgt een interne schorsing (1 dag geplaatst in een andere groep). De school bepaalt in welke groep de leerling geplaatst wordt. De leerling werkt deze dag zelfstandig aan de eigen lesstof.
9. Er wordt met de leerling besproken hoe hij/zij het gedrag kan "goed maken". Samen met de leraar wordt besloten wat passend is in deze situatie.
10. Ouders worden uitgenodigd voor een gesprek met de leerkracht, de intern begeleider en de directie. Tijdens dit gesprek wordt een contract opgesteld met het kind. In dit contract wordt beschreven aan welke afspraken iedereen zich dient te houden. Van dit gesprek wordt een verslag gemaakt en in Parnassys gezet.

Vierde keer grensoverschrijdend gedrag (fase 4):

Wanneer het gedrag niet verandert zullen er ingrijpendere maatregelen genomen moeten worden.

11. De leerling kan een maatregel van maximaal 5 dagen krijgen in een andere groep. De school bepaalt in welke groep de leerling geplaatst wordt. De leerling werkt deze dag zelfstandig aan de eigen lesstof.
12. Er wordt met de leerling besproken hoe hij/zij het gedrag kan "goed maken". Samen met de leraar wordt besloten wat passend is in deze situatie.
13. De directie stelt de leerplichtambtenaar en de algemeen directeur op de hoogte van het gedrag en mogelijke formele schorsing.
14. Ouders worden uitgenodigd voor een gesprek met de directie, intern begeleider, leerplichtambtenaar en de algemeen directeur. Tijdens dit gesprek wordt besproken hoe de vervolgstappen er uit zien wanneer de leerling nogmaals grensoverschrijdend gedrag laat zien.

Vijfde keer grensoverschrijdend gedrag (fase 5):

15. Er vindt een gesprek plaats tussen leraar, ouders, leerling, IB'er en directie. Hierin wordt besproken wat er gebeurd is. De formele schorsing wordt medegedeeld.

5. Stappenplan grensoverschrijdend gedrag in het kort:

Eerste keer:

- Gesprek leerling -leraar
- Excuus maken en laten zien
- Ouders informeren

Tweede keer:

- Gesprek leerling -leraar
- Excuus maken en laten zien
- Ouders informeren

Derde keer:

- Gesprek leerling-leraar-intern begeleider-directie
- Excuus aanbieden en laten zien
- Interne Schorsing(1 dag)
- Gesprek ouders en opstellen contract

Vierde keer:

- Gesprek leerling, ouders, leraar, directie, intern begeleider.
- Excuus aanbieden en laten zien
- Interne schorsing (2, tot 5 dagen)
- Herzien contract (opgesteld bij derde keer)

Vijfde keer:

- Gesprek leerling, ouders, leraar, directie, intern begeleider.
- Excuus aanbieden en laten zien
- Schorsing
- Melding leerplicht ambtenaar.

Bijlage 1 Stappenplan grensoverschrijdend gedrag

Stappenplan grensoverschrijdend gedrag

1. Benoem het gedrag waar je last van hebt
"Ik zie dat...", "ik hoor dat...."

En wat het met je/de klas doet (gevoel)

"ik merk dat het ..., "ik heb last van...", "ik vind het storend dat..."

2. "Is het je bedoeling om... (wat doet het met je)?" of "wil je daarmee stoppen? (gewenst gedrag benoemen)"

Nee -> "fijn dat dacht ik al, stop er dan maar mee"
"hoe ga je het de volgende keer anders doen?"
"wat spreken we af?"

Ja-> "Meen je dat?"
"Blijf je hiermee doorgaan?"
VERBAZING TONEN

Bij Ja:

3. Leiderstaal

- "Kijk me aan", Ik wil dat je nu...", "Stoppen nu", "Hier geven ...(materiaal)"
- "Je hebt nu de keus...."

Je luistert naar mij

Consequentie

Bij consequentie, ook daadwerkelijk uitvoeren

- Dicht bij je laten zitten
- "Ik spreek je straks.. (na schooltijd/pauze)"
- Afkoelplek
- Uit de klas (eventueel hulp van collega/directie)
- Ouders bellen

4. In beide keuzes een kind-gesprek voeren. (Buiten lestijd, kind eerst laten afkoelen)

Vraag nogmaals naar **BEDOELING**

- "Is het jouw bedoeling om hiermee door te gaan?"
- "Wil jij echt dat ik jou zie als....?"

Onmacht

Nee, ik wil stoppen:

- Afspraken/plan maken
- Eventueel goedmaken/herstellen
- Ouders informeren

Onwil

Ja, ik wil doorgaan:

- Ouders bellen voor een gesprek
- kind uit de klas

Gesprek met ouders:

Keuren ouders het gedrag af?

Ja

Hulp aanbieden
Passende plek indien nodig
Maak samen een plan
- 2 klassen hoger/lager
- Puppytraining

Ja, maar

School: stelling nemen
'geen excuus voor
wangedrag'
Wilt u dat uw kind...?

Nee

Grenzen school aangeven (Smileyposter)
Schorsen
Is dit de juiste school voor u?
Kind voorlopig uit de klas, bedenktijd ouders
Gedrag verandert niet? Vervangende school